Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

7. svibnja 2019.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 98/5/EZ – Pristup odvjetničkoj djelatnosti – Monah koji je stekao stručnu kvalifikaciju odvjetnika u državi članici različitoj od države članice primateljice – Članak 3. stavak 2. – Uvjeti za upis kod nadležnog tijela države članice primateljice – Potvrda o upisu kod nadležnog tijela matične države članice – Odbijanje upisa – Pravila odvjetničkog kodeksa – Nespojivost statusa monaha i obavljanja odvjetničke djelatnosti”

U predmetu C-431/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Symvoulio tis Epikrateias (Državno vijeće, Grčka), odlukom od 29. lipnja 2017., koju je Sud zaprimio 17. srpnja 2017., u postupku

Monachos Eirinaios, kata kosmon Antonios Giakoumakis tou Emmanouil

protiv

Dikigorikos Syllogos Athinon,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, R. Silva de Lapuerta, potpredsjednica, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, T. von Danwitz, C. Toader, F. Biltgen, K. Jürimäe i C. Lycourgos, predsjednici vijeća, J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen (izvjestitelj), M. Safjan, C. Vajda i S. Rodin, suci,

nezavisna odvjetnica: E. Sharpston,

tajnik: L. Hewlett, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 18. rujna 2018.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za monaha Irineja, kata kosmon Antonios Giakoumakis tou Emmanouil, A. Charokopou, *dikigoros*,

– za Dikigorikos Syllogos Athinon, D. Vervesos i P. Nikolopoulos, *dikigoroi*,

– za vladu Helenske Republike, M. Tassopoulou, u svojstvu agenta,

– za nizozemsku vladu, M. K. Bulterman i M. L. Noort, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, H. Tserepa-Lacombe i H. Støvlbæk, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: grčki

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 19. prosinca 2018.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 3. stavka 2. Direktive 98/5/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 1998. o olakšavanju stalnog obavljanja odvjetničke djelatnosti u državi članici različitoj od one u kojoj je stečena kvalifikacija (SL 1998., L 77., str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 9., str. 65.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između monaha Irineja, kata kosmon Antonios Giakoumakis tou Emmanouil (monah Irinej, rođen Antonios Giakoumakis, sin Emmanouila, u daljnjem tekstu: monah Irinej) i Dikigorikos Syllogos Athinon (Odvjetnička komora Atene, Grčka, u daljnjem tekstu: DSA) u vezi s odbijanjem tog tijela da udovolji njegovu zahtjevu za upis u poseban imenik Odvjetničke komore u Ateni kao odvjetnika koji obavlja djelatnost pod stručnim nazivom iz svoje matične zemlje.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Uvodne izjave 2., 6. i 8. Direktive 98/5 glase kako slijedi:

„(2) […] budući da je cilj Direktive [Vijeća 89/48/EEZ od 21. prosinca 1988. o općem sustavu priznavanja diploma visokih učilišta dodijeljenih po završetku stručnog obrazovanja i osposobljavanja u trajanju od najmanje tri godine (SL 1989., L 19., str. 16.)] osiguranje da se odvjetnik uključi u struku u državi primateljici, te da cilj Direktive nije mijenjanje pravila koja uređuju pitanje odvjetništva u toj državi niti oslobađanje odvjetnika od ograničenja iz tih pravila;

[…]

(6) Budući da je takvo postupanje opravdano na razini Zajednice, jer samo manji broj država članica dopušta na svom državnom području obavljanje odvjetničke djelatnosti[,] osim u vidu pružanja [usluga] pravne pomoći[,] od strane odvjetnika iz drugih država članica koji obavljaju odvjetničku djelatnost pod stručnim nazivima iz matične zemlje; budući da se, međutim, u državama članicama u kojima postoji ta mogućnost, praktični detalji koji se odnose, na primjer, na područje djelovanja i obvezu upisa kod nadležnog tijela znatno razlikuju; budući da ta raznovrsnost situacija dovodi do nejednakosti i smetnji u natjecanju među odvjetnicima iz država članica i predstavlja prepreku slobodi kretanja; budući da se jedino direktivom kojom se utvrđuju uvjeti obavljanja odvjetničke djelatnosti[,] izvan okvira pružanja [usluga] pravne pomoći, od strane odvjetnika koji obavljaju djelatnost pod stručnim nazivima iz matične zemlje mogu riješiti te poteškoće i pružiti iste mogućnosti odvjetnicima i korisnicima pravnih usluga u svim državama članicama.

[…]

(8) Budući da se od odvjetnika na koje se odnosi ova Direktiva zahtijeva da se upišu kod nadležnog tijela u državi primateljici kako bi to tijelo moglo osigurati da će se isti pridržavati pravila odvjetničkog kodeksa koji vrijedi u toj državi; […]”

4 Članak 1. stavci 1. i 2. te direktive propisuju:

„1. Svrha ove Direktive je omogućavanje trajnog obavljanja odvjetničke djelatnosti, kao samostalne ili nesamostalne djelatnosti, u državi članici različitoj od one u kojoj je stečena kvalifikacija za bavljenje odvjetništvom.

2. Za potrebe ove Direktive:

[…]

b) „matična država članica" znači država članica u kojoj je odvjetnik stekao pravo korištenja naziva iz točke (a) prije obavljanja odvjetničke djelatnosti u drugoj državi članici;

c) „država članica primateljica" znači država članica u kojoj odvjetnik obavlja djelatnost u skladu s ovom Direktivom;

d) „stručni naziv iz matične zemlje" znači stručni naziv koji se koristi u državi članici u kojoj je odvjetnik stekao pravo korištenja tog naziva prije obavljanja odvjetničke djelatnosti u državi primateljici;

[…]"

5 U skladu s člankom 2. prvim podstavkom navedene direktive:

„Svaki odvjetnik ima pravo u bilo kojoj drugoj državi članici stalno obavljati djelatnosti iz članka 5. pod stručnim nazivom iz matične zemlje."

6 Članak 3. iste direktive naslovljen „Upis kod nadležnog tijela" u stavcima 1. i 2. propisuje:

„1. Odvjetnik koji želi obavljati djelatnost u državi članici različitoj od one u kojoj je stekao stručnu kvalifikaciju upisuje se kod nadležnog tijela te države.

2. Nadležno tijelo u državi primateljici upisat će odvjetnika po predočenju potvrde kojom se potvrđuje njegov upis kod nadležnog tijela u matičnoj državi članici. […]"

7 Članak 6. Direktive 98/5, naslovljen „Mjerodavni kodeks", u stavku 1. propisuje:

„Neovisno o kodeksu kojem podliježe u matičnoj državi, odvjetnik koji obavlja djelatnost pod stručnim nazivom iz matične zemlje podliježe istim pravilima odvjetničkog kodeksa kao i odvjetnici koji obavljaju djelatnost pod relevantnim stručnim nazivom države primateljice vezano za sve djelatnosti koje obavlja na području te države."

Grčko pravo

8 Helenska Republika prenijela je Direktivu 98/5 u nacionalno pravo putem Proedriko Diatagma 152/2000, Diefkolynsi tis monimis askisis tou dikigorikou epangelmatos stin Ellada apo dikigorous pou apektisan ton epangelmatiko tous titlo se allo kratos-melos tis EE (Uredba predsjednika Republike br. 152/2000 o olakšavanju trajnog obavljanja odvjetničke djelatnosti u Grčkoj odvjetnicima koji su svoju kvalifikaciju stekli u drugoj državi članici Europske unije), od 23. svibnja 2000. (FEK A' 130).

9 Članak 5. te predsjedničke uredbe u stavcima 1. i 2. propisuje:

„1. Za obavljanje djelatnosti u Grčkoj, odvjetnik se mora upisati u imenik odvjetničke komore nadležne za područje na kojem namjerava obavljati svoju djelatnost, te na istom području mora imati ured.

2. O tom upisu odlučuje vijeće navedene odvjetničke komore nakon što podnositelj zahtjeva predoči sljedeće isprave:

[…]

c) uvjerenje o upisu izdano od strane nadležnog tijela matične države koje je dodijelilo stručnu kvalifikaciju ili drugog nadležnog tijela matične države kojim se potvrđuje upis zainteresirane strane. […]”

10 Članak 6. Kodikas dikigorona (Odvjetnički kodeks; Zakon br. 4194/2013, FEK A’ 208) naslovljen „Uvjeti za stjecanje prava na obavljanje odvjetništva – prepreke” u stavku 6. propisuje:

„Odvjetnik […] ne može imati status […] monaha.”

11 Iz članka 7. stavka 1. točaka (a) i (c) Odvjetničkog kodeksa proizlazi da automatski gubi status odvjetnika i briše se iz imenika komore čiji je član osoba koja je svećenik ili monah, ili je imenovana na plaćeno radno mjesto, ili koja obavlja bilo kakav posao kao zaposlenik na temelju ugovora o radu ili kao javni službenik u bilo kojoj pravnoj osobi privatnog ili javnog prava.

Glavni postupak i prethodno pitanje

12 Monah Irinej, tužitelj u glavnom postupku, monah je u manastiru Petra koji se nalazi u Kardici (Grčka).

13 Monah Irinej podnio je 12. lipnja 2015. zahtjev DSA-u za upis u posebni imenik Odvjetničke komore u Ateni (Grčka) kao odvjetnik koji je stekao svoju stručnu kvalifikaciju u drugoj državi članici, tj. Cipru.

14 DSA je odbila taj zahtjev 18. lipnja 2015. na temelju nacionalnih odredbi o nespojivosti obavljanja odvjetničke djelatnosti i statusa monaha ocjenjujući da se te odredbe primjenjuju i na odvjetnike koji u Grčkoj žele obavljati djelatnost na temelju stručne kvalifikacije iz matične države.

15 Monah Irinej podnio je 29. rujna 2015. žalbu protiv te odluke Symvoulio tis Epikrateiasu (Državno vijeće, Grčka).

16 U prilog svojoj žalbi posebno navodi neusklađenost nacionalnog zakonodavstva s odredbama Direktive 98/5, s obrazloženjem da to zakonodavstvo nameće uvjet koji nije predviđen tom direktivom. Međutim, navedena direktiva provela je potpuno usklađivanje pravila o uvjetima upisa kod nadležnog tijela u državi članici primateljici za odvjetnike koji su stekli svoje stručne kvalifikacije u drugoj državi članici.

17 DSA u biti tvrdi da je nacionalno zakonodavstvo prema kojem monasi ne mogu biti odvjetnici opravdano temeljnim pravilima i načelima koja uređuju obavljanje odvjetničke djelatnosti u državi članici primateljici.

18 U tom pogledu to tijelo smatra da monasima njihov status ne dopušta pružanje jamstava u skladu s tim pravilima i načelima, kao što su, među ostalim, neovisnost u odnosu na crkvena tijela kojima pripada, potpuno posvećivanje odvjetničkoj djelatnosti, mogućnost postupanja u parničnim postupcima, stvarni poslovni nastan na području predmetnoga prvostupanjskoga suda i obveza pružanja usluga samo uz financijsku naknadu.

19 Symvoulio tis Epikrateias (Državno vijeće) pita se o tumačenju članka 3. Direktive 98/5. U odnosu na zahtjeve koji proizlaze iz nacionalnih pravila odvjetničkog kodeksa kojima podliježu odvjetnici u državi članici primateljici i koja monasima ne dopuštaju obavljanje odvjetničke djelatnosti, sud koji je uputio zahtjev pita se je li nadležno nacionalno tijelo te države članice, unatoč tim propisima, obvezno upisati monaha pod stručnim nazivom stečenim u matičnoj državi članici kako bi mu se omogućilo obavljanje odvjetničke djelatnosti.

20 Prema mišljenju tog suda, to pitanje je još važnije s obzirom na to da bi nadležno tijelo države članice primateljice trebalo automatski utvrditi povredu odvjetničkog kodeksa zainteresirane osobe na temelju nacionalne odredbe kojom se utvrđuje da status monaha ne dopušta ispunjavanje zahtjeva i pružanje jamstava koja se u Grčkoj zahtijevaju za obavljanje odvjetničke djelatnosti.

21 U tim je okolnostima Symvoulio tis Epikrateias (Državno vijeće) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„Treba li članak 3. Direktive [98/5] tumačiti na način da upis monaha Grčke crkve kao odvjetnika u imenik nadležnog tijela države članice različite od one u kojoj je stečena kvalifikacija, s ciljem da ondje odvjetničku djelatnost obavlja sa svojom izvornom stručnom kvalifikacijom, nacionalni zakonodavac može zabraniti s obrazloženjem da sukladno odredbama nacionalnog prava nije moguć upis monaha Grčke crkve u imenike odvjetničkih komora jer, zbog njihova statusa, ne postoje jamstva koja su neophodna za obavljanje odvjetničke djelatnosti?”

Prethodno pitanje

22 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 2. Direktive 98/5 tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis koji zabranjuje odvjetniku koji ima status monaha i koji je upisan kao odvjetnik kod nadležnog tijela matične države članice, da se upiše kod nadležnog tijela u državi članici primateljici radi obavljanja svoje djelatnosti pod stručnim nazivom iz matične zemlje zbog nespojivosti statusa monaha i obavljanja odvjetničke djelatnosti koju taj propis predviđa.

23 Najprije je potrebno podsjetiti da je svrha Direktive 98/5, u skladu s njezinim člankom 1. stavkom 1., omogućavanje trajnog obavljanja odvjetničke djelatnosti u državi članici različitoj od one u kojoj je stečena kvalifikacija za bavljenje odvjetništvom.

24 U tom pogledu, Sud je već imao priliku utvrditi da navedena direktiva uspostavlja mehanizam uzajamnog priznavanja stručnih naziva odvjetnika migranata koji žele obavljati djelatnost pod nazivom stečenim u matičnoj državi članici (presuda od 17. srpnja 2014., Torresi, C-58/13 i C-59/13, EU:C:2014:2088, t. 36. i navedena sudska praksa).

25 Usto, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 6. Direktive 98/5, zakonodavac Unije je njome posebice želio stati na kraj razlikama u nacionalnim propisima o uvjetima upisa kod nadležnih tijela koje su bile izvor nejednakosti i prepreka slobodnom kretanju (presuda od 17. srpnja 2014., Torresi, C-58/13 i C-59/13, EU:C:2014:2088, t. 37. i navedena sudska praksa).

26 U tom kontekstu, članak 3. Direktive 98/5 provodi potpuno usklađivanje preduvjeta koji se traže za korištenje prava poslovnog nastana koje omogućuje ta direktiva, predviđajući da se odvjetnik koji želi obavljati djelatnost u državi članici različitoj od one u kojoj je stekao stručnu kvalifikaciju upisuje kod nadležnog tijela te države članice koja treba provesti taj upis „po predočenju potvrde kojom se potvrđuje njegov upis kod nadležnog tijela u matičnoj državi članici” (presuda od 17. srpnja 2014., Torresi, C-58/13 i C-59/13, EU:C:2014:2088, t. 38. i navedena sudska praksa).

27 U tom pogledu Sud je već presudio da se podnošenje potvrde o upisu kod nadležnog tijela matične države članice nadležnom tijelu države članice primateljice pojavljuje kao jedini uvjet kojemu treba biti podvrgnut upis zainteresirane strane u državi članici primateljici koji joj omogućava da u potonjoj državi obavlja djelatnost pod svojim stručnim nazivom stečenim u matičnoj državi (presuda od 17. srpnja 2014., Torresi, C-58/13 i C-59/13, EU:C:2014:2088, t. 39. i navedena sudska praksa).

28 Stoga valja smatrati da odvjetnici koji su stekli pravo služiti se tim stručnim nazivom u jednoj državi članici, poput tužitelja u glavnom postupku, i koji su podnijeli nadležnom tijelu države članice primateljice potvrdu o upisu kod nadležnog tijela te prve države članice ispunjavaju sve potrebne uvjete za upis kod nadležnog tijela u državi članici primateljici pod stručnim nazivom stečenim u matičnoj državi članici.

29 Taj zaključak nije doveden u pitanje činjenicom da članak 6. stavak 1. Direktive 98/5 podvrgava odvjetnika koji u državi članici primateljici obavlja djelatnost pod stručnim nazivom iz matične zemlje, neovisno o odvjetničkom kodeksu kojem podliježe u matičnoj državi članici, istim pravilima odvjetničkog kodeksa kao i odvjetnike koji obavljaju djelatnost pod odgovarajućim stručnim nazivom u državi članici primateljici vezano za sve djelatnosti koje obavlja na području te države.

30 Naime, treba razlikovati, s jedne strane, upis kod nadležnog tijela države članice primateljice odvjetnika koji želi obavljati djelatnost u toj državi članici pod stručnim nazivom iz svoje matične države, koji je u skladu s člankom 3. stavkom 2. te direktive podvrgnut samo jednom uvjetu navedenom u točkama 26. do 28. ove presude, i s druge strane, samo obavljanje odvjetničke djelatnosti u toj državi članici gdje je odvjetnik podvrgnut, u skladu s člankom 6. stavkom 1. navedene direktive, pravilima odvjetničkog kodeksa koja se primjenjuju u toj istoj državi članici.

31 U tom pogledu, valja podsjetiti da ta pravila, za razliku od onih koja se odnose na preduvjete za taj upis, nisu bila predmet usklađivanja i stoga se mogu znatno razlikovati od onih koja su na snazi u matičnoj državi članici. Konačno, kao što to potvrđuje članak 7. stavak 1. te direktive, nepoštovanje tih pravila može dovesti do primjene sankcija u okviru prava države članice primateljice. Te sankcije mogu, po potrebi, uključivati i brisanje iz predmetne odvjetničke komore te države članice (vidjeti, u tom smislu, presudu od 2. prosinca 2010., Jakubowska, C-225/09, EU:C:2010:729, t. 57.).

32 U ovom slučaju, iz navoda suda koji je uputio zahtjev proizlazi da, prema mišljenju nadležnog tijela države članice primateljice, monah ne ispunjava jamstva za obavljanje odvjetničke djelatnosti, kao ona navedena u točki 18. ove presude, koja se za obavljanje te djelatnosti zahtijevaju prema pravu te države članice.

33 U tom pogledu valja podsjetiti da nacionalni zakonodavac može predvidjeti takva jamstva ako pravila utvrđena u tu svrhu ne prelaze ono što je nužno za postizanje željenih ciljeva. Osobito, nepostojanje sukoba interesa nužno je za obavljanje odvjetničke djelatnosti i posebno zahtijeva da odvjetnici budu neovisni odjavnih vlasti i neovisni o njihovim utjecajima.

34 Ta mogućnost koja se nudi nacionalnom zakonodavcu ipak mu ne može omogućiti da preduvjetima za upis kod nadležnog tijela u državi članici primateljici koji su bili predmet potpunog usklađivanja, kao što je to istaknuto u točki 26. ove presude, dodaje daljnje uvjete koji se odnose na poštovanje zahtjeva iz odvjetničkog kodeksa. Odbijanje upisa odvjetniku koji želi obavljati odvjetničku djelatnost u državi članici primateljici pod stručnim nazivom iz matične države kod nadležnih tijela te države članice samo zato što je monah značilo bi upravo uvođenje dodatnog uvjeta za upis uz one iz članka 3. stavka 2. Direktive 98/5, a takvo dodavanje nije dopušteno tom odredbom.

35 Nadalje, kao što je to navedeno u točki 33. ove presude, pravila odvjetničkog kodeksa koja se primjenjuju u državi članici primateljici, da bi bila u skladu s pravom Unije, moraju posebice poštovati načelo proporcionalnosti, što znači da ne smiju prekoračivati ono što je nužno za postizanje željenih ciljeva. Na sudu koji je uputio zahtjev jest da izvrši potrebne provjere u pogledu pravila o nespojivosti u glavnom postupku.

36 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da članak 3. stavak 2. Direktive 98/5 treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis kojim se odvjetniku koji ima status monaha, i koji je upisan kao odvjetnik kod nadležnog tijela matične države članice, zabranjuje upis kod nadležnog tijela u državi članici primateljici radi obavljanja svoje djelatnosti pod stručnim nazivom iz matične države zbog nespojivosti statusa monaha i obavljanja odvjetničke djelatnosti koju taj propis predviđa.

Troškovi

37 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

Članak 3. stavak 2. Direktive 98/5/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 1998. o olakšavanju stalnog obavljanja odvjetničke djelatnosti u državi članici različitoj od one u kojoj je stečena kvalifikacija treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis kojim se odvjetniku koji ima status monaha, i koji je upisan kao odvjetnik kod nadležnog tijela matične države članice, zabranjuje upis kod nadležnog tijela u državi članici primateljici radi obavljanja svoje djelatnosti pod stručnim nazivom iz matične države zbog nespojivosti statusa monaha i obavljanja odvjetničke djelatnosti koju taj propis predviđa.

Potpisi